

Теоретичні основи інноваційного потенціалу аграрної сфери України

Стаття присвячена вивченню основних підходів до визначення сутності інноваційного потенціалу. Наведено визначення інноваційного потенціалу аграрної сфери. Визначені основні складові інноваційного потенціалу аграрної сфери.

інноваційний потенціал підприємства, інноваційний потенціал аграрної сфери, структура інноваційного потенціалу

Постановка проблеми. Необхідною складовою соціально-економічного розвитку України є впровадження інновацій в різні галузі національної економіки. Важливого значення набуває інноваційне забезпечення аграрної сфери держави, так як Україна має гарні природні та кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва. Впровадження інновацій супроводжується низкою проблем, але саме за допомогою формування та реалізації інноваційного потенціалу значно підвищиться ефективність діяльності сільськогосподарського сектору.

Можливості, тривалість, конкретні шляхи переходу національної економіки до інноваційної моделі розвитку залежать від наявного у країні інноваційного потенціалу, зокрема: мережі наукових організацій; насиченості економіки науковими кадрами та освіченості робочої сили; обсягів фінансування наукової і науково-технічної діяльності; рівня інноваційної активності промислових підприємств та динаміки виробництва інноваційної продукції; наявності платоспроможного попиту на інноваційну продукцію.

Нині більшість вітчизняних агропідприємств неспроможні виробляти високоякісну й конкурентоспроможну продукцію. Це є результатом таких негативних явищ як: застарілий машинно-тракторний парк, диспаритет цін на продукцію промисловості і сільського господарства, постійне зростання цін на паливо-мастильні матеріали, недосконала кредитно-фінансова система і законодавча база, обмеженість інформаційних ресурсів, втрата висококваліфікованих працівників тощо.

Сучасна багатоваріантність визначення поняття “інноваційний потенціал” унеможлиблює узагальнене трактування цієї категорії. Суперечність щодо тлумачення зазначеного терміна інноваційної теорії породжується відсутністю єдності поглядів на розкриття його змісту. Це зумовлює актуальність узагальнення дефініції поняття “інноваційний потенціал” та визначення його складових.

Аналіз останніх досліджень. В економічній літературі дослідженню поняття «інноваційний потенціал» присвячено праці багатьох науковців, а саме І.Балабанова, А.В. Савчук, Л.Мартюшева, В.Калишенко, Д.Кокурін, Л.Г.Міляєвої, Д.А.Білоусова, В.І.Комишника, О.В.Сидич, С.В. Смеричевська та інші науковці. Ними було досліджено змістовне наповнення поняття інноваційного потенціалу підприємств, теоретичні засади його формування, визначено основні чинники, які впливають на творення інноваційного потенціалу та розглянуто окремі складові, що необхідні для

© К.В. Москалюк, 2012

здійснення його оцінки. Водночас, незважаючи на значний обсяг існуючих наробітків щодо структури інноваційного потенціалу, характеристика його складових, розглянуті тільки на рівні підприємства, усе ще залишається недостатньою і не розглянутою на макрорівні. Існуючі дані потребують узагальнення та уніфікації.

Мета дослідження. Метою дослідження є проведення системного аналізу підходів науковців до обґрунтування сутності інноваційного потенціалу, наведення поняття інноваційного потенціалу аграрної сфери та визначення його структури.

Основні результати дослідження. У науковій літературі немає єдиного підходу до трактування поняття «інноваційний потенціал» та його структури.

Вчені-аналітики намагалися узагальнити точки зору науковців, що розглядають інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділивши три умовні підходи до визначення інноваційного потенціалу:

1) ресурсний, відповідно до якого він трактується як сукупність ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, трудових, інформаційних інших), необхідних для здійснення інноваційної діяльності;

2) результативний, що асоціює інноваційний потенціал з можливістю ресурсів підготовлювати і здійснювати в широких масштабах ефективно нововведення в ключових сферах;

3) діагностичний, що позиціонує інноваційний потенціал як міру готовності ресурсів виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої мети, тобто готовність ресурсів до здійснення інноваційної діяльності.

Згідно з Законом України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» інноваційний потенціал розглядається як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку.[1]

Інноваційний потенціал – це сукупність елементів, необхідних для вирішення певних виробничих проблем, і готовності суб'єкта господарювання до їх вирішення [2].

Погляди щодо трактування цієї категорії не мають значних відмінностей. У більшості джерел інноваційний потенціал характеризується як множина переваг, перспектив і змін, які можуть бути реалізовані за цілковитого задоволення потреб у даній інновації.

Базовою складовою здійснення інноваційної діяльності є інноваційний потенціал, який являє собою сукупність елементів, які необхідні для вирішення конкретних виробничих завдань та відображають готовність підприємства для їх рішення [3].

Інноваційний потенціал підприємства було прийнято трактувати як сукупність матеріальних, фінансових, трудових, інфраструктурних, інтелектуальних інформаційно-комунікаційних ресурсів. Деякі автори вважають, що в поняття "інноваційний потенціал" включаються виключно приховані ресурси: "інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, що можуть бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів".

На думку І. Балабанова, інноваційний потенціал утворюють матеріальні, фінансові, інформаційні, науково-технічні ресурси, що застосовуються в інноваційній діяльності підприємства [4].

Конкретніше до зазначеного питання підійшов А.В. Савчук, який пропонує під інноваційним потенціалом підприємства розуміти “сукупність усіх його ресурсів, які можуть бути задіяними у процесі здійснення інноваційної діяльності” [5].

Українські дослідники Л. Мартюшева і В. Калишенко відзначають, що комплексною характеристикою спроможності до інноваційного розвитку є інноваційний потенціал, який вони пропонують визначати як "сукупність організованих в певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть при певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинниках інноваційного середовища бути спрямованими на реалізацію інноваційної діяльності з метою задоволення потреб суспільства" [6].

Деякі дослідники ототожнюють інноваційний потенціал з науково-технічним, розуміючи під цим поняттям «накопичену певну кількість інформації про результати науково-технічних робіт, винаходів, проектно-конструкторських розробок, зразків нової

техніки і продукції» .

“Інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, які можуть бути приведені в дію для досягнення цілей економічних суб’єктів”, – зазначає Д. Кокурін [7].

Як сукупну здатність науково-практичних знань і практичного досвіду, які є в розпорядженні суспільства на сучасному етапі його розвитку, розуміє інноваційний потенціал І.О. Джаїн [8].

В. Чабан визначає інноваційний потенціал як наявні та приховані можливості залучення та використання ресурсів, спрямованих на сприйняття, впровадження нововведень, які можуть бути залучені для досягнення цілей економічних суб’єктів.

Л. Г. Міляєва та Д. А. Білоусов, вважають, що інноваційний потенціал являє собою сукупність ресурсів, що забезпечують потенційну готовність підприємства до інноваційної діяльності. В процесі свого він розвитку послідовно проходить три стадії:

1) ресурсну, пов’язану з ревізією ресурсів, спрямовану на виявлення ступеня укомплектованості досліджуваного об’єкта ресурсами, потенційно необхідними для здійснення конкретної інноваційної діяльності;

2) стадію можливостей, реалізація якої «сигналізує» про потенційну придатність ресурсів, що аналізуються, до інноваційної діяльності;

3) стадію готовності до інноваційної діяльності.[9]

Таким чином, проаналізувавши наукові дослідження науковців щодо інноваційного потенціалу взагалі та інноваційного потенціалу підприємства, можна надати визначення інноваційного потенціалу аграрної сфери.

Інноваційного потенціалу аграрної сфери – це сукупність наявних ресурсів і можливостей країни, необхідних для здійснення інноваційної діяльності і забезпечення досягнення конкурентних переваг сільськогосподарського сектору шляхом розробки і впровадження інновацій.

Важливим аспектом в дослідженні інноваційного потенціалу є дослідження його структури. В основі В.І. Комишника наробітків лежить концепція взаємозв’язку потенціалів різних напрямків розвитку підприємства. Зауважуючи, що інноваційний потенціал підприємства фактично може вважатися складовою потенціалу економічного, науковець, в свою чергу, виділяє у його структурі матеріальний та інтелектуальний потенціали.

До складу першого включають потенціали нижчих рівнів – потенціал основних засобів та технологій (у ньому вирізняють основне й допоміжне науково-дослідне обладнання, технології досліджень та виробництва, комп’ютерну техніку, машинно-тракторний парк, будівлі та споруди тощо) та потенціал оборотних активів (сюди відносять запаси та товари, дебіторську заборгованість, гроші, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи).

У свою чергу, до інтелектуального потенціалу входять потенціал нематеріальних активів (патенти, авторське право, ноу-хау тощо), маркетинговий потенціал (включає маркетинговий досвід, клієнтурну базу, ліцензійні угоди, партнерські стосунки тощо), управлінський потенціал (організаційна культура, інформаційні мережі та комунікаційні мережі тощо) і нарешті – потенціал трудових ресурсів (освіта, кваліфікація, професійні навички та здібності персоналу) [6].

Дещо подібною до моделі В.І. Комишника можна назвати модель структури інноваційного потенціалу підприємств, в тому числі аграрних, науковців О.В. Прокопенко та В.Ю. Школи. Вони також представляють інноваційний потенціал як складову загального потенціалу підприємства, що формується на стику потенціалів різних напрямків господарської діяльності.

Таким чином, інноваційний потенціал аграрної сфери є результатом складних діалектичних зв’язків (див.рис.1).

Рисунок 1 - Структура інноваційного потенціалу аграрної сфери

Структура інноваційного потенціалу аграрної сфери представлена як сукупність кадрових, виробничо-технологічних, фінансово-економічних та науково-технічних ресурсів, котрі використовуються або можуть бути використані для здійснення інноваційної діяльності або загального розвитку аграрного сектору.

Висновки та пропозиції. Інноваційний потенціал аграрної сфери можна визначити як спроможність сільського господарства досягати за наявного обсягу ресурсів поставлених інноваційних цілей. Важливість його дослідження як самостійного явища та одночасно складової загального потенціалу агропідприємств визначається потребою в обізнаності з сутністю процесів, що протікають на макрорівні. Зростаючі потреби ринків та споживачів змушують агровиробників пристосовуватися до мінливої кон'юнктури. У вигащі буде той, хто швидше від інших зможе відреагувати на суспільні зміни та втілити у життя розроблені плани, тобто той, хто буде ефективно використовувати свій інноваційний потенціал.

Інноваційний потенціал аграрної сфери держави фактично забезпечує можливість його подальшого розвитку – але можливим це стає не лише за умови наявності потенціалу чи можливостей його нарощування, але і здатності ефективно реалізовувати його на практиці.

Головна складність аналізу процесів формування та реалізації інноваційного потенціалу аграрної сфери держави, як складної системи, полягає у необхідності дослідження всіх складових елементів у взаємозв'язку та динаміці, розгляді та вивченні проблем інноваційного розвитку аграрної сфери.

Список літератури

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI // Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / Н.В. Краснокутська. - К.: КНЕУ, 2003. - 504 с.
3. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України / М. Данько // Економіст.— 2007.— №10.— С. 23 – 34.
4. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов : [учеб. пособ.]. – СПб. : Питер, 2000. – 340 с.
5. Савчук А.В. Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности: [монография] / А.В. Савчук/ НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецьк, 2003. – 448 с.
6. Мартюшева Л., Калишенко В. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 61–66.
7. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / И. Д. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575 с.
8. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала: [монография] / И.О. Джаин. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2002. – 250 с.
9. Миляева Л. Г. Уточнение понятия инновационный потенциал, базирующееся на методике структурированных процедур / Л. Г. Миляева, Д. А. Белоусов // Инновации. – 2008. – №12. – С. 100-102.
10. Комишник В.І. Інноваційний потенціал підприємства та його складові [Електронний ресурс] / Комишник В.І. // Вісник Національного університету кораблебудування. – Доступний з: <<http://ev.nuos.edu.ua/content/%D1%96nnovats%D1%96inii-potents%D1%96al-p%D1%96dpriemstva-taiogo-skladov%D1%96>>

Е. Москалюк

Теоретические основы инновационного потенциала аграрной сферы Украины

Статья предназначена изучению основных подходов к определению сущности инновационного потенциала. Приведены определения инновационного потенциала аграрной сферы. Определены основные составляющие инновационного потенциала аграрной сферы.

К. Moskalyuk

Theoretical bases of innovative potential of agrarian sphere of Ukraine

This article is intended study of the main approaches to the definition of innovation capacity. The definitions of agricultural innovation capacity sferi. Opredeleny core of the innovation capacity of the agrarian sector.

Одержано 24.10.12